

SUOMEN LUKIOLAISTEN LIITON TAVOITTEET KOULUTUSPOLIITTISEEN SELONTEKOON

Vuonna 2020 Suomeen laaditaan koulutuspoliittinen selonteko, joka määrittää koulutuksen suuntaa ja tavoitteita pitkälle aikavälille. Tässä asiakirjassa määrittelemme tavoitteet, joiden avulla pidetään yllä ja kehitetään laadukasta lukiokoulutustamme ja lukiolaisten hyvinvointia.

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) pitää koulutuspolitiikan yhtenä keskeisimpänä haasteena lyhytjänteisyyttä, jonka vuoksi koulutuspolitiikan kokonaiskuva jää yksittäisten toimenpiteiden ja hankkeiden varjoon. Koulutuspoliittisella selonteolla voidaan luoda tulevaisuuteenkatsova suunnitelma koulutuspolitiikan rakentamiselle. Toivomme, että selonteossa asetetaan rohkeasti kunnianhimoisia tavoitteita koulutuspolitiikan kehittämiseksi ja katsotaan sitä pitkäjänteisesti vuosikymmeniksi eteenpäin.

1. Koulutuksen rahoituksen kunnianpalautus

SLL on hyvin huolestunut lukiokoulutuksen rahoituksen tulevaisuudesta. Sen lisäksi SLL on huolestunut siitä, ettei kukaan ole esittänyt suunnitelmaa siitä, miten rahoitusvaje paikataan. Koulutuspoliittinen selonteko on erinomainen mahdollisuus tehdä suunnitelma koulutuksen rahoitusvajeen paikkaamisesta.

Esitämme, että selonteossa tehdään pitkän tähtäimen suunnitelma rahoitusvajeen paikkaamisesta: koulutuksen rahoituksen kunnianpalautus. Tähän suunnitelmaan kaikilla puolueilla on mahdollisuus yhdessä sitoutua eduskuntakäsittelyssä, mikä parantaisi myös koulutuksen rahoituksen ja kehittämisen ennakoitavuutta yli hallituskausien.

Hallitusohjelmassa lukiokoulutuksen rahoitusta vahvistetaan 18 miljoonalla eurolla. Lukiokoulutuksen rahoitusvaje on kuitenkin edelleen yli 100 miljoonaa euroa. Lukion yksikköhinnat eivät kata läheskään kokonaan lukiokoulutuksen järjestämisen todellisia kustannuksia. SLL painottaa, että on välttämätöntä ja kiireellistä palauttaa rahoitus niin, että rahoitus ja kustannukset vastaavat toisiaan.

2. Laadukasta lukiokoulutusta saavutettavasti

Koulutuksen saavutettavuus ja väestöennusteet tulee huomioida selonteossa keskeisesti. Lukioverkko on harventunut ja lukioiden määrä on vähentynyt dramaattisesti, yli sadalla viimeisen 20 vuoden aikana. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus suorittaa lukio kotipaikkakunnalta muuttamatta myös tulevaisuudessa.

Vastauksena koulutuksen saavutettavuuden haasteisiin SLL esittää lukion rahoitusjärjestelmän uudistamista. Uudistus on syytä toteuttaa siten, että rahoitusjärjestelmään lisätään niin sanottu

saavutettavuuskorotus. Maksamalla korotettua valtionosuutta harvaan asuttujen alueiden lukioille turvataan alueellista tasa-arvoa.

Laadukkaaseen lukiokoulutukseen kuuluu, että teknologiaa ja digitaalisia sisältöjä hyödynnetään luontevasti ja joustavasti opetuksessa. Lukiokoulutuksen saavutettavuuden haasteita on mahdollista ratkaista lisäämällä etäopetusteknologian avulla opetustilanteita, joissa opettaja on etäyhteydellä opiskelijoihin toisesta koulusta. Verkkopohjaisten opintojen saatavuutta on lisättävä selvästi nykyisestä.

Maahanmuuttajataustaisten lukioon valmistavaa koulutusta on lisättävä ja kehitettävä vetovoimaisemmaksi. Valmentavan opetuksen tehtävä on vahvistaa kielellisiä ja kulttuurillisia valmiuksia siirtyä lukioon. Lukioon valmistavaa opetusta tulisi olla saatavilla yhdenvertaisesti ja tasalaatuisesti joka puolella Suomea.

3. Joustavuutta nivelvaiheisiin

SLL toivoo, että selonteossa ei ainoastaan tarkastella eri koulutusasteita itsenäisesti, vaan siirretään katseet koulutuspolun nivelvaiheisiin ja erityisesti opiskelijavalintoihin. Opiskelijan tulee pystyä siirtymään toisen asteen koulutuksesta korkea-asteelle ilman välivuosien kierrettä.

Siksi SLL:n mielestä ylioppilaskirjoitusten tuloksia tulee käyttää tehokkaasti hyödyksi korkea-asteen opiskelijavalinnoissa. Samalla on oleellista, että korkeakouluihin pääsee myös pääsykokeella, jotta myös huonommin ylioppilaskirjoituksissa menestyneillä on mahdollisuus hakeutua haluamilleen aloille.

Selonteossa olisi tärkeää puuttua nivelvaiheiden ongelmakohtiin. Yksi korkea-asteen opiskelijavalintojen haaste on siinä, että ylioppilaskirjoitusten tulokset tulevat toukokuussa, kun osa pääsykokeista on jo parin päivän kuluttua. Opiskelupaikkaa hakevan voi olla hankala ennakoida, täytyykö hänen valmistautua valintakokeeseen. Tämä aiheuttaa lukuisille lukiolaisille tarpeetonta stressiä.

Lisäksi opiskelijavalintojen pisteytysmallit ovat herättäneet paljon keskustelua ja kritiikkiä lukiolaisten keskuudessa. Jatkossa pitäisi kiinnittää huomiota eri oppiaineiden pisteyttämiseen reilusti ala huomioon ottaen sekä viestimiseen opiskelijavalinnoista opiskelijalähtöisesti.

4. Ylioppilaskirjoitukset ovat lukiokoulutuksen kivijalka

Ylioppilaskirjoitukset ovat uudistuneet viimeisten vuosien aikana. On siirrytty sähköisiin kirjoituksiin, kirjoitettavien kokeiden määrä on kasvanut ja suoran todistusvalinnan painoarvo on kasvanut korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa.

Pitkäjänteiseen koulutuspolitiikkaan kuuluu, että seuraavaksi uudistusten toimeenpanoa seurataan ja arvioidaan tarkasti ennen uusien päätösten tekemistä. Siksi SLL toivoo, että ylioppilastutkinnon

uudistusten vaikutuksia opiskelijoiden hyvinvointiin ja tutkinnon läpäisyyn seurataan. Lukiolaisen on todella vaikeaa tehdä koulutus- ja uravalintoja, jos rakenteita muutetaan aivan jatkuvasti.

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi toisen kotimaisen kielen palauttaminen pakolliseksi ylioppilaskirjoituksissa. SLL vastustaa tavoitetta, eikä pidä pakollisuuden lisäämistä tarkoituksenmukaisena eikä opiskelijoiden hyvinvointia edistävänä toimeenpiteenä, vaan näkee ensisijaisena ylioppilastutkinnon uudistusten vaikutusten seuraamisen.

SLL on huolestunut ylioppilaskirjoituksiin valmentavien maksullisten valmennuskurssien yleistymisestä. Lukiokoulutuksen tulee antaa kaikille tasa-arvoiset lähtökohdat ylioppilaskirjoituksiin, sillä vain osalla lukiolaisista on taloudelliset edellytykset osallistua valmennuskursseille. Ratkaisuksi opiskelijavalintauudistuksen haasteisiin SLL esittää lukiokoulutuksen rahoitusvajeen paikkaamista ja opinto-ohjauksen resurssien vahvistamista. Näin jokainen lukiolainen saisi entistä parempaa tukea ja ohjausta ylioppilaskirjoituksiin.

5. Opinto-ohjaus keskiöön

SLL esittää, että opinto-ohjaus nostetaan yhdeksi keskeiseksi osaksi selontekoa. Ohjauksen rooli erityisesti opiskelijavalinnoissa on erittäin merkittävä. Vain noin puolet lukiolaisista koki saaneensa opinto-ohjaajalta riittävästi ohjausta jatko-opintoihin (Lukiolaisbarometri 2019).

Selonteon tavoitteeksi tulee asettaa, että opinto-ohjausta olisi aiemmin, enemmän ja yksilöllisemmin. Opinto-ohjauksen on oltava osa opiskelijan koko koulutuspolkua, eikä sen tulisi keskittyä vain viimeiseen opiskeluvuoteen. Kun puhutaan elinikäisestä oppimisesta, pitäisi puhua myös elinikäisestä opinto-ohjauksesta.

SLL toivoo, että koulutuspoliittisessa selonteossa asetetaan tavoitteeksi sitovat mitoitukset ja resurssit opinto-ohjaajien määrälle. SLL:n tavoitteena on yksi täysipäiväinen opinto-ohjaaja jokaista kahtasataa opiskelijaa kohti. Tämä mahdollistaisi nykyistä paremmin yksilöllisen ohjauksen niin lukio-opinnoissa kuin jatko-opintoihin.

6. Pirstaleisesta opintotuesta kohti kattavaa sosiaaliturvaa

Aidosti maksuton toinen aste on tärkeä askel koulutuksellisen tasa-arvon parantamisessa. Korostamme, että muutos tulisi toteuttaa perusteellisesti ja oppimateriaalijärjestelmää uudistaen. Esimerkiksi ylioppilastutkimomaksut tulisi poistaa osana maksutonta toista astetta. Maksut eivät saa olla este kenenkään opiskelulle toisella asteella. Tällä hetkellä reilu viidesosa lukiolaisista kokee vaikeuksia hankkia uusia tai käytettyjä opiskeluvälineitä tai -kirjoja (Lukiolaisbarometri 2019). Aidosti maksuton toisen asteen koulutus kattaa opiskeluun liittyvät materiaalit, kannettavan tietokoneen, työvälineet ja muut välineet sekä tutkimomaksut.

Koulutuspoliittisessa selonteossa on asetettava tavoitteeksi, että opiskelijoiden päätoimisen opiskelun mahdollistamiseksi sosiaaliturvaa kehitetään suuntaan, jossa työnteko tai lainan

nostaminen eivät ole ainoat mahdollisuudet tulla toimeen. Huoltajien mahdollisesti antaman taloudellisen tuen ei tule myöskään olla peruste pitää sosiaaliturvan tasoa alhaisena.

Opintotuen kokonaisuus on monimutkainen ja sitä on viime vuosina vuorotellen leikattu ja paikattu. Lukiolaisten toimeentuloon on tehty pieniä kohennuksia, kuten oppimateriaalilisä, mutta taso ei kuitenkaan vielä ole riittävä. Päätoiminen opiskelu pelkän opintorahan ja asumistuen turvin on tehty käytännössä mahdottomaksi. Muutostoimenpiteiden vaikutuksia ei olla myöskään arvioitu uudistusten välissä. Lukiolaisista 27 prosenttia on ilmoittanut tekevänsä tai tehneensä töitä opintojensa ohella (Lukiolaisbarometri 2019). Työnteko on näillä opiskelijoilla pois opiskelusta ja jaksamisen kannalta tärkeätä vapaa-ajasta.

Opintotuen kehittämisessä on otettava tavoitteeksi siirtyä pirstaleisuudesta yksinkertaisuuteen, tinkimättä toimeentulosta. SLL:n mukaan opintotuki tulisi ulottaa kaikille toisen asteen opiskelijoille eli luopua 17 vuoden ikäraja, ja laajentaa asumistukioikeus kaikille itsenäisesti asuville toisen asteen opiskelijoille riippumatta opintotukioikeudesta. Sosiaaliturvan on katettava lukiolaisen elämisen ja asumisen kustannukset kokonaan eikä opintotuen tasoa tule myöskään enää sitoa täysi-ikäisyyteen tai huoltajien tuloihin. Opintotuen lainapainotteisuudesta tulee luopua.

SLL esittää, että myös toisen asteen opiskelijat ovat osa uudistettavaa sosiaaliturvaa. Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa on otettava tavoitteeksi nuorten köyhyyden vähentäminen ja kannustinloukkujen purkaminen. Uudistuksen jälkeen järjestelmän tulee vastata työelämän epävarmuuteen. Tätä ennen myös opintotukea on kehitettävä.

7. Panostuksia opiskeluhooltoon ja lukiolaisten hyvinvointiin

Mielenterveyden ongelmat ovat aikamme suurimpia haasteita. Lukiolaisista lähes 40 prosenttia on ollut huolissaan omasta mielialastaan viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana (Kouluterveyskysely 2019) ja yhtä moni kokee opintonsa henkisesti raskaaksi (Lukiolaisbarometri 2019). Lisäksi lähes joka toinen (49 %) lukiolainen kertoo Kouluterveyskyselyssä, ettei ole saanut tukea ja apua koulun aikuisilta ja palveluista koulun ulkopuolelta mielialaan liittyviin asioihin, vaikka olisi tarvinnut.

Koulutuspoliittisessa selonteossa tulee asettaa tavoitteeksi sitovat mitoitukset ja resurssit opiskeluhoollon palveluissa. Lukioissa tulee olla täysipäiväinen terveydenhoitaja, koulukuraattori ja -psykologi enintään kuuttasataa opiskelijaa kohti, sekä täysipäiväinen lääkäri kahtatuhatta opiskelijaa kohti. Opiskeluhoollon yksilökohtaisten opiskeluhoollopalveluiden toimivuus ja erityisesti psykologipalveluiden riittävyys on turvattava. Opiskeluhoollon palveluita on kehitettävä vastaamaan opiskelijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin haasteisiin. Palveluiden on oltava saatavilla mahdollisimman matalalla kynnyksellä ja riittävän nopeasti sekä tasalaatuisesti ympäri Suomen.

Osana opiskeluhoollon tulee myös vahvistaa osallisuutta, panostaa yhteisölliseen opiskeluhooltoon sekä ehkäistä työrauhaongelmia, kiusaamista ja häirintää. Kaikkialla tulee varmistaa, että oppilaitoksissa ja opetuksessa vallitsee oppimista edistävä ilmapiiri.

8. Osallisuus tasa-arvotekijänä

SLL edellyttää, että koulutuspoliittisen selonteon kaikissa kohdissa korostetaan opiskelijoiden osallisuutta. Opiskelijoiden osallistaminen opiskeluympäristön kehittämiseen parantaa viihtyvyyttä ja motivaatiota. Osallisuuden toteutumisessa haasteena on esimerkiksi valtakunnallisen opiskelijapalautejärjestelmän puuttuminen lukiokoulutuksesta.

Esitämme, että päätös valtakunnallisen opiskelijapalautejärjestelmän käyttöönotosta lukiokoulutuksessa tehdään koulutuspoliittisessa selonteossa. Tällä tuettaisiin myös koulutusasteiden välistä tasa-arvoa, koska palautejärjestelmä on käytössä jo korkea-asteella ja ammatillisessa koulutuksessa. Palautejärjestelmä tarjoaisi vertailukelpoista tietoa opiskelijoiden hyvinvoinnista ja koulutuksen laadusta.

Selonteossa tulee myös ottaa kantaa opiskelijakuntien toiminnan tukemiseen osana oppilaitoksen yhteisöllisyystyötä. Lakisääteisesti opiskelijakuntien tehtävä lukioissa on “edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä”. Lukiolaki edellyttää myös, että koulutuksen järjestäjä turvaa opiskelijakunnalle riittävät toimintaedellytykset. Tällä hetkellä edellytykset ovat kuitenkin vaihtelevalla tasolla. Esitämme, että selonteossa linjataan, miten opiskelijakuntien tekemää työtä ja vaikuttamistoimintaa kehitetään ja vahvistetaan pitkällä aikavälillä.

Lisätiedot

Iiris Hynönen, sosiaalipoliittinen asiantuntija, 050 377 7729, iiris.hynonen@lukio.fi

Toni Ahva, koulutuspoliittinen asiantuntija, 050 440 9647, toni.ahva@lukio.fi